

ศึกษาแนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพ ของชาวพุทธล้านนา Study of cultural concept of lanna buddhist on small castle construction for the corpse

พระมหาจรัญ กันธิมา

Phramaha Jarun Kanthima

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อพิธีกรรมงานศพของชาวพุทธล้านนา และเพื่อศึกษาแนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพสมัยพุทธกาล พบว่า ชาวอินเดียสมัยพุทธกาล ได้จัดพิธีกรรมงานศพ 2 ลักษณะ คือ การเผาศพ และการทิ้งศพ

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพของชาวพุทธล้านนา พบว่า พิธีการจัดงานศพของชาวพุทธล้านนานั้น มีการจัดการศพ 2 ประเภท คือ ศพของบุคคลที่ตายดี คือ ตายตามปกติธรรมดา จะมีการจัดการศพด้วยวิธีการเผาโดยมีขั้นตอนพิธีกรรมอย่างพิถีพิถัน ส่วนบุคคลที่ตายร้าย (ตายโหง) มีการจัดพิธีการศพด้วยการฝัง และไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาตามขั้นตอนเหมือนงานศพของคนตายดี

ประวัติความเป็นมาของการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา พบว่า ปราสาทศพเกิดขึ้นจากความเชื่อของคนเรา ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่มาจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ คือ เรื่องเขาพระสุเมรุอันเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ส่วนในทางพระพุทธศาสนาจะเป็นเรื่องพิธีกรรมของสงฆ์ ส่วนการทำปราสาทศพไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเริ่มทำขึ้นเมื่อใด แต่หลักฐานเก่าแก่จากพงศาวดารโยนกพบว่า การใช้วิชามานหรือบุษบก ซึ่งเป็นต้นแบบของปราสาทศพในปัจจุบัน มีขึ้นปลายสมัยราชวงศ์มังรายครองเมืองเชียงใหม่

แนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา พบว่า จากเดิม งานศพเป็นของญาติมิตร หมู่บ้านและชุมชนทั้งหมด กลายเป็นงานศพของธุรกิจขายโลงขายปราสาทศพ ขายเป็นพวงหรีด ธุรกิจของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และกิจกรรมซื้อขายการจัดการพิธีกรรม พัฒนาการงานศพของชาวล้านนาในสังคมสมัยใหม่ โดยทั่วไปแล้ว ยังคงมีแนวโน้มการพัฒนารูปแบบ การท้าทาย การประชันขันแข่ง การย่อส่วน และการไม่กล้าปฏิเสธบรรทัดฐานหรือประเพณีเดิม อันเป็นลักษณะค่านิยมการใช้ปราสาทศพและลากปราสาทศพในการทำพิธีปลงศพอยู่ รวมทั้งยังมีการตานตูปหรือทานเหือนผีให้แก่ผู้ตายสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา โดยเฉพาะด้านมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งความเชื่อเช่นนี้กลายเป็นวัฒนธรรมของคนล้านนา ตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบัน ด้านความกตัญญูกตเวที ชาวพุทธล้านนามีคติความเชื่อเชิงวัฒนธรรมที่ว่า การสร้างปราสาทศพให้แก่ผู้วายชนม์นั้น เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีตามธรรมเนียม ตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา ด้านการยกย่องเชิดชูเกียรติ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็แสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีต่อบรรพชน ครั้นล่วงลับดับสังขารก็ยกย่องเชิดชูเกียรติ ซึ่งวัฒนธรรมของคนล้านนาเกี่ยวกับพิธีศพนั้น เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนเมืองมานานนับร้อยปี เมื่อมีคนตายจะต้องจัดงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีศพของคนล้านนาจะมีความแตกต่างจากพิธีศพของคนในภาคอื่น คือการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับประดาด้วยดอกไม้สดหรือดอกไม้แห้งให้แลดูสวยงาม นับว่าเพื่อเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้า

คำสำคัญ: แนวคิด; วัฒนธรรม

Abstract

This research aims to study the faith of funeral ritual of Buddhist people in Lanna and to study the concept of cultural faith of a corpse's castle making of Buddhist people in Lanna. The data obtained were analyzed in descriptive.

At the Buddha era, the belief of funeral ceremony is found that the Indian performed a funeral ceremony into three types: cremation of corpses,

burying of corpses, and leaving of corpses.

The Belief of the funeral rites of the Buddhist people in Lanna are found that there are two types of funeral rites are: the bodies of people who die naturally, the funeral ceremony of cremation will be held step by step. But the bodies of people who die accidentally, the funeral ceremony of burying will be held without any religious ceremony.

History of the corpse's castle making of the Buddhist people in Lanna is found that the corpse's castle is based on the human faith in which comes from Buddhism and Brahmanism. That is Sumeru Mountain of the central axis of the universe in the Brahmanism. But in Buddhism is associated with the ecclesiastical rituals. However, the corpse's castle making is not clear when it was initiated. But the evidence from ancient chronicles Yonok found that the use of movable throne is the prototype of the corpse's castle at the present. It began at the end of the dynasty Mangrai who had ruled Chiang Mai.

The cultural concepts of corpse's castle making of Buddhist Lanna people found that at the beginning the funeral was organized by relatives, friends, villagers and local communities. But later it become the funeral business, such as sale coffin, sale corpse's castles, sale wreath, business of cremation and the business and management of the funeral rites of the Lanna culture in modern society. Generally there is still a trend to develop its model, competition, challenge, foreshortening and do not dare to deny the norms or old traditions in which is character of values of using the corpse's castle and dragging the corpse's castle remains in a ceremony of cremation as well as a offering the house or Tan Huen Phi for dead until today.

The Cultural beliefs of a corpse's castle making of Buddhist people in Lanna especially the heritage of knowledge of local wisdom becomes a culture of Lanna people dating from the past to the present. In the part of gratitude, the cultural beliefs of Buddhist people in Lanna are based on the principles of Buddhism.

In the part of praising, when their relatives alive, they express gratitude to them, but their relatives whenever pass away, they perform the praising to them. The culture of funeral ceremony of Lanna people is deeply rooted in the way of life for hundreds of years. When people are dead, they held the funeral ceremony in order to mourn the dead with the best. The funeral ceremony of Lanna people is different from other regions. That is the decoration of the corpse's castle with fresh or dried flowers to look beautiful. This symbol means to honor the dead in order to send them to heavenly world.

Keywords: Concepts; Cultural

บทนำ

ล้านนาคือดินแดนทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน มีการแบ่งกลุ่มวัฒนธรรมได้ 3 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาเชียงใหม่ ลำพูน กลุ่มวัฒนธรรมล้านนาตะวันออก (เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง) และกลุ่มวัฒนธรรมไต (แม่ฮ่องสอน) ซึ่งในอาณาจักรล้านนาแห่งนี้ในอดีตเคยเป็นอาณาจักรอิสระและยิ่งใหญ่มาก่อน มีภาษาพูด ภาษาเขียน และมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ สถาปนาโดยพญามังราย ได้ทรงสร้างเมืองนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่เป็นราชธานีในปี พ.ศ.1839 ซึ่งในดินแดนนี้ประกอบไปด้วยหลากหลายกลุ่มชน ศาสนา และความเชื่อ จึงทำให้เกิดการหลอมรวมทางวัฒนธรรม จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (นเรศ จำเจริญ, 2518: 9-14)

ในตำนานและวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในล้านนานั้น ปรากฏชื่อของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่มาแต่เดิม คือ ลัวะ ซึ่งมีผู้นำคือขุนหลวงวิรังคะหรือพญามลิกขะ ผู้มีอายุร่วมสมัยในยุคของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัยลำพูน และกล่าวถึงการเสด็จของพระพุทธเจ้าเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ในแถบนี้ (พระยาปริยัติธรรมธาดา, 2530: 34) จึงแสดงให้เห็นถึงบทบาทและความเชื่อของพระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้มากกว่าพันปี และหล่อหลอมรวมความเชื่อเรื่อง ผี ตามแบบพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งเป็นผลมาจากจิตใต้สำนึกของมนุษย์ที่เกิดจากความกลัว และการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจนั่นเอง

มนุษย์มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นวัฏจักรตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา และ

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อหลังการตาย โดยมีความเชื่อว่าจะได้ไปเกิดในนรกหรือสวรรค์สุดแท้แต่ผลกรรมที่ได้กระทำเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ โดยมีความกลัวในการที่จะได้ไปเกิดหรือจุติในแดนทุกข์ คือ นรก จึงเกิดพิธีกรรมต่าง ๆ อันเชื่อว่าจะทำให้ผู้ตายได้ไปเกิดในดินแดนสุคติภพ

ความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมในการตายของมนุษย์ แท้จริงก็คือการกำจัดศพ ซึ่งถือว่าเป็นของเสีย ของเน่า เป็นสิ่งอันอุจาดตา โดยมีวิธีการต่าง ๆ กันตามท้องถิ่น เช่น ผัง เผลา ลอยน้ำ ฯ โดยเมื่อนำความเชื่อเรื่องชีวิตหลังการตายมาประยุกต์หลอมรวมกัน จึงเกิดการทำพิธีศพในลำดับต่อมา แม้กระทั่งล้านนาเอง ก็มีวิธีการในการนี้แตกต่างกันบ้างในเรื่องรายละเอียด แต่ก็มิมีวัตถุประสงค์หลักเดียวกัน คือ ส่งวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์

การทำพิธีศพในล้านนา สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ตามฐานะ หรือลำดับชั้นยศของผู้คน โดยนำความเชื่อนี้มาจากอินเดียในเรื่องของวรรณะ คือ กษัตริย์หรือเจ้านคร พระสงฆ์ และประชาชนทั่วไปหรือชาวเมือง มีความแตกต่างในรายละเอียด แม้กระทั่งการเกิดขึ้นของปราสาท ซึ่งใช้บรรจุศพผู้ตาย โดยมีความเชื่อว่าจะเมื่อจุติจากภพนี้ ไปสู่ภพหน้าก็เชื่อว่าจะได้ไปสู่สุคติ ซึ่งปราสาทเองก็มีความแตกต่างกันทั้ง 3 กลุ่มหลักข้างต้น เช่น หากเป็นเจ้าเมืองหรือกษัตริย์และพระสงฆ์หรือครูปาผู้มีพรรษาสูง ก็จะใช้ปราสาทนกหัสติลิงค์ ซึ่งนกหัสติลิงค์คือสัตว์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ มีกำลังเท่า 5 แรงช้าง มีหัวเป็นช้าง หางเป็นหงส์ ตัวเป็นนก อันเป็นสิ่งคู่บารมีกษัตริยาธิราชและพระสงฆ์ที่เรียกว่าครูปาผู้มีพรรษาสูง และอีกกลุ่มหนึ่งคือชาวเมือง ก็เป็นปราสาทเล็ก ๆ ตามฐานะของผู้ตาย เช่น ปราสาททรงหลังกาย ปราสาททรงแมวควบ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เนื่องจากการหล่อไหลถ่ายเททางวัฒนธรรม หรือโลกาภิวัตน์ ทำให้สภาพสังคมล้านนาเปลี่ยนไป ลัทธิทุนนิยม กระแสตะวันตก รวมทั้งวัฒนธรรมไทยภาคกลาง ได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นและยังปรากฏในรูปแบบของปราสาท ทั้งรูปแบบ ศิลปกรรม ลวดลาย ความอ่อนช้อย ซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมใหม่จากไทยภาคกลาง ที่เน้นความอลังการสวยงาม โอ้อวด มากกว่าความอ่อนช้อยประณีตตามแบบล้านนา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในบทบาทของปราสาทศพในล้านนา จึงกำหนดหัวข้อในการศึกษาวิจัย ศึกษาแนวคิดความเชื่อเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพในล้านนา โดยผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของปราสาทศพในวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวล้านนา เกิดความรู้สึกหวงแหน ภาคภูมิใจ ตลอดจนการอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของชาวล้านนาสืบไป

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลนั้น จากการศึกษาค้นคว้าแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้ว ปรากฏว่า ไม่มีการสร้างปราสาทศพที่เป็นหลักฐานปรากฏเหมือนเช่นสมัยหลังพุทธกาล จะมีก็แต่เพียงการจัดการงานศพตามธรรมเนียมประเพณีของคนอินเดียสมัยนั้นเท่านั้น ซึ่งพิธีการจัดการศพมีเพียง การจัดการศพ และการทิ้งศพ ส่วนการฝังศพมีน้อย ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในลักษณะพิธีกรรมงานศพในสมัยพุทธกาล ต่อไป

พิธีกรรมงานศพของชาวอินเดียในสมัยพุทธกาลนั้น ตามคัมภีร์ที่ปรากฏไม่มีขั้นตอนของพิธีกรรมที่ละเอียดมากนัก คงมีแต่พิธีกรรมถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้กล่าวไว้ในมหาปรินิพพานสูตรเท่านั้น ที่มีการกล่าวถึงขั้นตอนได้อย่างละเอียด ตั้งแต่พิธีกรรมก่อนถวายพระเพลิง จนกระทั่งถึงพิธีกรรมหลังจากการถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว พิธีกรรมงานศพที่นอกเหนือจากพิธีกรรมถวายพระเพลิงพระบรมศพพอมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อรรถกถาบ้าง

พิธีกรรมงานศพสมัยพุทธกาลดังกล่าวมานั้น มักจะจัดการศพโดยการเผา แต่ยังมีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาบางแห่งที่มีการจัดการกับผู้ตายด้วยการฝังศพ และทิ้งศพ ซึ่งการจัดการกับศพในลักษณะนี้ ไม่ได้กล่าวถึงขั้นตอนของพิธีกรรม เพียงแต่กล่าวถึงการนำศพไปทิ้ง หรือไปฝังเท่านั้น ดังกรณีบุตรของนางกิสาโคตมิตาย (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่ม 41 ข้อ 501: 502) นางอุ้มร่างบุตรไปถามหาหมอเพื่อรักษา บุรุษคนหนึ่งแนะนำให้ไปทูลถามพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำให้นางไปหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดจากเรือนของคนที่ไม่มีการใคร่ตาย นางเที่ยวตระเวนถามหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดนั้น ผลที่สุดก็หาไม่ได้ตั้งใจปรารถนา นางจึงทิ้งศพของบุตรไว้ในป่า เสร็จแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ส่วนกรณีตัวอย่างของการฝังศพนั้น มีกล่าวไว้ในเรื่องของนางวิสาขาอุบลิกา (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่ม 42 ข้อ 400)

เรื่องมีอยู่ว่า นางวิสาขาได้ตั้งหลานสาวชื่อนางสุทัตติให้ดูแลภิกษุสงฆ์ในเรือนตนเอง ภายหลังเธอได้สิ้นชีวิต นางวิสาขาจึงให้นำร่างของเธอไปฝัง หลังจากนั้นจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพของชาวล้านนา

พิธีกรรมงานศพของชาวล้านนา มีวิธีปฏิบัติที่ละเอียดมากมายหลายขั้นตอน เป็นพิธีกรรมที่ผสมผสานเข้าด้วยกันทั้งพิธีกรรมทางพุทธศาสนา พราหมณ์ และยังมีพิธีกรรมทางด้านไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องอีกด้วย เพราะชาวล้านนา ถือว่า การตายของคนใดคนหนึ่ง

เป็นเรื่องใหญ่ของชาวบ้าน ที่จะต้องช่วยเหลือกันทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นงานศพของชาวบ้าน ธรรมดา หรือเจ้านายตลอดถึงงานศพของพระภิกษุ

ชาวล้านนานั้น เมื่อมีการตายเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ญาติและชาวบ้านจะช่วยเหลือกัน สิ่งที่บ่งบอกหรือเป็นสัญญาณให้ทราบว่ามี การตายเกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ก็คือ เสียงร้องไห้ของลูกหรือภรรยาของคนตายและเหล่าญาติใกล้ชิด ที่ร้องดังระงมบนบ้านของคนตาย เสียงร้องไห้ในลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า “เสียงหุ” โดยผู้ที่ร้องไห้จะกระแทกพื้นบ้านเสียงดังสนั่นเหมือนคนขาดสติ พร้อมกันนี้จะบ่นเพ้อรำพึงรำพันไปด้วย ซึ่งการบ่นเพ้อคร่ำครวญเช่นนี้ คงจะสืบทอดมาจากมอญหรือครั้งสมัยพุทธกาล ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ตัวอย่างเสียงคร่ำครวญบ่นเพ้อเช่น “ปอเหยแม่เหยบ่นว่าจะมาพึ่งตายละลูกไปเลย เมื่อปอแม่ยังอยู่ ได้สร้างขี้ตั้นขี้มือไวนัก ต่อไปนี้ลูกจะไปพ่อหน้าเฒ่าเหมือนหน้าปอหน้าแม่ เมื่อปอแม่เจ็บไข้ได้ป่วย ลูกก็หาหมอมายาหมอยาฮักหา นึกว่าจะหายได้อยู่กับลูกกับหลานไปเมิน ๆ ปอแม่ก็เข้ามาตายละลูกไปเหี้ยจ้อย” เมื่อชาวบ้านได้ยิน “เสียงหุ” ก็จะมาเยี่ยมพร้อมไปกับปลอบใจให้พวกลูกหลานและญาติของคนตายให้หายโศกเศร้า หลังจากนั้นก็จะเริ่มขั้นตอนของพิธีกรรมศพต่อไป

สรุปลักษณะพิธีกรรมงานศพชาวล้านนา ดังนี้

1) การจัดการศพ ชาวล้านนามีการจัดการศพตามประเภทของการตาย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ตายดีและตายร้าย

บุคคลที่ตายดี คือ ตายตามปกติธรรมดาจะมีการจัดการศพด้วยวิธีการเผา โดยมีขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพอย่างพิถีพิถัน ตั้งแต่การเตรียมศพจนถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับกระดูก

ส่วนบุคคลที่ตายร้าย คือ ตายผิดปกติ มีการจัดการศพด้วยวิธีการฝัง จะไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาตามขั้นตอนงานศพของคนตายดี แต่ถ้าหากญาติต้องการเผาศพก็จะประกอบพิธีกรรมเพิ่มเติมเป็นเฉพาะกรณี

นอกจากนี้ ในสมัยก่อนการจัดงานศพคนตายดีที่มีเชื้อสายเจ้านายมักมีการจัดงานศพที่ผิดแผกจากชาวบ้านธรรมดาไปอีก เช่น ทำให้ศพเป็นรูปปราสาท และขบวนชักลากศพมีการบรรเลงวงปี่พาทย์เหมือนกันหมด

2) พิธีกรรมงานศพ พิธีกรรมงานศพของชาวล้านนานั้น มีการจัดงานศพตามประเภทของการตายดีและตายร้ายดังได้กล่าวมาแล้ว งานศพของคนตายดีมีการจัดขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพอย่างพิถีพิถันตั้งแต่การเตรียมศพจนถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับกระดูก ส่วนผู้ที่เสียชีวิตผิดปกติ ซึ่งเรียกว่า ตายร้าย นั้น จะไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาตามขั้นตอนงานศพของคนตายดี และศพก็ต้องใช้วิธีฝังเท่านั้น แต่ถ้าต้องการเผาศพก็ต้องประกอบพิธีกรรมเพิ่ม

เดิมเป็นการเฉพาะ เช่น คนที่ถูกเสือกัดตายปกติจะต้องนำศพฝังดิน แต่หากเจ้าภาพต้องการทำพิธีเผา ต้องนำน้ำอ่อนมาอาบศพตรงสถานที่ถูกเสือกัด เป็นต้น

นอกจากพิธีกรรมงานศพดังกล่าวมาแล้ว ชาวล้านนายังมีกฎเกณฑ์การจัดพิธีกรรมปลีกย่อย ซึ่งแตกต่างจากงานศพของคนตายดีและตายร้ายอีก เช่น กรณีเกิดแผ่นดินไหวขณะตั้งศพบำเพ็ญกุศล ให้ห้ามศพไปสุ่ป่าช้า โดยไม่ต้องรอพระสงฆ์ทำพิธี เมื่อศพถึงป่าช้าแล้ว จึงให้รอพระสงฆ์ได้ ส่วนกรณีที่เด็กอายุไม่ถึง 10 ขวบตาย มีข้อห้ามไม่ให้เก็บศพข้ามคืน ให้ห้ามศพไปฝังทันที โดยไม่มีพิธีกรรมสงฆ์ และห้ามรับของบริจาคทั้งสิ้น

สำหรับศพของพระภิกษุ นั้น มีพิธีกรรมที่ใหญ่กว่าชาวบ้าน เพราะถือว่าเป็นปูชนียบุคคล ดังนั้น ขั้นตอนของพิธีกรรมตลอดถึงพระสงฆ์ที่อาราธนามางานศพจึงมีมากกว่า และการตั้งศพบำเพ็ญกุศลก็มีระยะนานกว่า เพราะต้องรอความพร้อมเพรียงของชาวบ้าน งานศพของพระภิกษุจึงต้องใช้ทุนมาก ส่วนงานศพของสามเณรนั้น มีการจัดพิธีกรรมเหมือนกับศพของชาวบ้าน แต่เพิ่มขึ้นตอนบางอย่างเข้ามาเท่านั้น ระยะเวลาตั้งศพบำเพ็ญกุศลก็ใช้เวลาไม่มากเหมือนศพพระภิกษุ

นอกจากนี้ ในล้านนายังมีพิธีกรรมเกี่ยวกับผู้ป่วยหนักที่เรียกว่า “คนลำบาก” อีก เช่น การเทศน์ “ธรรมมหาวิบาก” ตามความเชื่อว่า หากผู้ป่วยพ้นจากวิบากกรรม ก็จะไม่หายขาดจากอาการป่วยโดยเร็ว แต่ถ้าผู้ป่วยไม่หายก็ขอให้ตายด้วยอาการสงบไม่ต้องทนทุกข์อีกต่อไป พิธีกรรมที่ทำก่อนผู้ป่วยจะสิ้นใจอีกพิธีหนึ่งก็คือ พิธี “สูมาขันแก้วตั้งสาม” ซึ่งลูกหลานจะเป็นตัวแทนผู้ป่วยไปทำพิธีที่วัด โดยการเปล่งวาจาขอขมาต่อหน้าพระประธาน พร้อมกับประเคนพานข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียน เพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่า ผู้ป่วยอาจจะได้ประพาสถึงพระรัตนตรัย และยังมีพิธี “การเตือนสติ” (การเตือนสติ) ผู้ใกล้ตาย โดยผู้สูงอายุจะบอกทางให้ผู้ป่วยไม่ให้หลงลืมสติใกล้ตายว่า “หื้อตั้งสติคิดหาของกินของตนเน้อ” (ให้ตั้งสติคิดหาแต่บุญกุศลที่สั่งสมมา) หรือให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าโดยบอกคนตายว่า “หื้อก็คิดว่า ปุ่โธ ปุ่โธ เน้อ” (ให้คิดว่า พุ่โธ ๆ) พิธีกรรมทั้งสามพิธีนี้ เป็นพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับผู้ป่วย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาโดยเฉพาะ

แนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา

ในบทที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา ว่าชาวล้านนานั้น มีแนวคิดอย่างไรเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสร้างปราสาทศพ เพื่อเป็นมุมมองถึงผลดีผลเสียอันเกิดจากการสร้างปราสาทศพ ตลอดถึงวิวัฒนาการของปราสาทศพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทนี้ จะศึกษาถึงประเด็นหลัก

ก็คือ ความหมาย ประวัติความเป็นมาของปราสาทศพ พัฒนาการของการสร้างปราสาทศพ และแนวคิดการสร้างปราสาทศพพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์ และสามัญชน และแนวคิดเชิงวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการสร้างปราสาทศพ ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เป็นลำดับต่อไป

1. ความหมายของปราสาทศพ

ปราสาท ตามความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายว่า หมายถึง เรือนที่มียอดเป็นชั้น ๆ สำหรับเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน หรือเป็นที่ประดิษฐานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2528: 534) ในพจนานุกรมไทย ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า คุกหาสน์อันใหญ่โตของเจ้านายหรือขุนนางที่มีค่ายคู้อมปราการ (มานิต มานิตเจริญ, 2537: 567) ส่วนในอรรถาธิฐาน อธิบายว่า หมายถึง พระที่นั่งนิเวศน์ ที่ประทับ ราชสำนัก พระราชวัง วัง คุ่ม จวน ทับ ทำเนียบ นิवासสถาน ที่อยู่ เรือน บ้าน ที่อาศัย ที่พัก คุกหาสน์ที่พักอาศัย บ้านพัก บ้านเรือน เกสสถาน (2521: 352)

ศพ ตามความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 หมายถึง ซากผี ร่างคนที่ตายแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525: 537) ในอรรถาธิฐาน หมายถึง คนตาย ซาก ซากศพ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงพออธิบายได้ว่า ปราสาทศพ หมายถึง เรือนที่มียอดเป็นชั้น ๆ สำหรับใส่โลงบรรจุศพหรือร่างคนที่ตายแล้ว

2. ประวัติความเป็นมาของปราสาทศพ

ปราสาทศพ เกิดขึ้นจากความเชื่อของคนเรานั้นเอง คือ เป็นความเชื่อจากศาสนาพุทธและพราหมณ์ คือ เรื่องเขาพระสุเมรุอันเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งเป็นความเชื่อของทางศาสนาพราหมณ์ในทางพุทธศาสนาจะเป็นเรื่องพิธีกรรมต่าง ๆ ของสงฆ์ เช่น การบังสุกุลแก่ผู้วายชนม์ และกรวดน้ำ เป็นการสร้างกุศลแก่ผู้ตายให้ไปสู่ที่ที่ดีกว่าโดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือ นิพพาน ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่เคยเห็นเขาพระสุเมรุและไม่เคยจินตนาการต่าง ๆ มากมาย มีจินตนาการถึงเขาพระสุเมรุว่า เขาพระสุเมรุเป็นที่อยู่ของเหล่าเทพ สำหรับคนดีหรือเจ้านายที่ถึงแก่กรรม คนที่อยู่ข้างหลังต้องการที่จะให้ดวงวิญญาณนั้นได้ขึ้นสวรรค์ จึงมาอาศัยรูปแบบของเขาพระสุเมรุมาสร้างเป็น “ที่พัก” ของดวงวิญญาณ “ปราสาท” ในที่นี้มีใช้สถานที่ที่คนเป็นเข้าไปอยู่อาศัย แต่ในทางตรงกันข้าม กลางเป็นสิ่งที่ไว้ศพคนตาย โดยเฉพาะคนตายที่เป็นเจ้านายฝ่ายเหนือ (บุญคิด วัชรศาสตร์, ม.ป.ป.: 11: 28) ซึ่งมีหลักฐานกล่าวถึงการใช้ปราสาทในชนชั้นสูง ว่าเป็นของที่นิยมทำมาเป็นเวลานานแต่โบราณแล้ว ดัง

ที่ปรากฏในหนังสือพงศาวดารโยนกว่า “ลุลลศักราช 940 ปีขาลสัมฤทธิ์ศก เดือนอ้าย ขึ้น 12 ค่ำ นางพระยาสุทิวเทวี ผู้ครองนครพิงค์เชียงใหม่ ถึงแก่พิราลัย พระยาแสนหลวงแต่งการศพ ทำเป็นพิมานบุษบกตั้งบนหลังนกหัสติรินทร์ขนาดใหญ่เคลื่อนด้วยเลื่อนแม่สะดิงเชิญหีบพระศพขึ้นไว้ในบุษบกนั้น แล้วฉุดชักไปด้วยแรงคชสาร เจาะกำแพงเมืองออกไปทุ่งวัดโลก แล้วก็ทำฌาปนกิจถวายเพลิง ณ ที่นั้น เผาทั้งรูปสัตว์ และวิมานที่ตั้งศพนั้นด้วย จึงเป็นธรรมเนียมในการปลงศพเจ้าผู้ครองนครเช่นนี้สืบมา” (2483)

สำหรับประชาชนธรรมดาการทำปราสาทอาจมีพื้นฐานความเชื่อมาจากหลักการของพุทธศาสนาเป็นหลัก ในบางส่วนของคติของไตรภูมิ อันมีระบบจักรวาลเป็นแกนกลาง หรืออาจถือตามระบบความเชื่อท้องถิ่น เช่น เรื่องของการนับถือผีในกลุ่มคนชนบท เป็นต้น แต่การใช้ปราสาทศพในจังหวัดเชียงใหม่นั้น ไม่สามารถสืบพบและระบุได้แน่นอนว่าเริ่มทำขึ้นเมื่อใด ดังคำบอกเล่าของอภิธาน สมใจ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญเกี่ยวกับปราสาทศพ กล่าวว่า

“การทำปราสาทศพนั้นไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเริ่มทำขึ้นเมื่อใด แต่มีหลักฐานเก่าแก่ที่กล่าวถึงการใช้วิมาน พิมานหรือบุษบกคงเป็นต้นแบบของปราสาทศพในปัจจุบัน เมื่อระบบการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงมีการนำเอาวิมาน พิมานหรือบุษบกมาใช้ในพิธีกรรมปลงศพของพระภิกษุและเจ้านาย ซึ่งเรียกว่าปราสาท และต่อมาเมื่อแพร่หลายไปสู่ชาวบ้านสามัญชนจึงเรียกกันว่าปราสาทศพ”

จากคำบอกเล่าของผู้ประกอบอาชีพการทำปราสาทศพ กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า

“การทำปราสาทศพนั้นมีการทำมานานแล้วกว่า 50-60 ปี โดยเริ่มพบเห็นการทำสำหรับพระสงฆ์ ต่อมาจึงเริ่มทำสำหรับเจ้านายชั้นสูง คหบดี ผู้มีฐานะและแพร่หลายในกลุ่มคนทั่วไป โดยเฉพาะคนเมืองหรือคนพื้นเมืองเชียงใหม่ ดังที่เห็นในเห็นสวรรค์ สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา อันส่งผลไปถึงการปัจจุบัน”

สำหรับแหล่งทำปาสารศพของจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงแรกนั้น เริ่มมีเกิดขึ้นที่บริเวณอำเภอสารภี ดังที่ คุณอภิธาน สมใจ กล่าวว่า มีการทำปราสาทศพสำหรับพระสงฆ์ และสำหรับศพชาวบ้านในสมัยแรกบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดย พ่อหนานคำ ทาระวรรณ ได้เป็นผู้ดำเนินการผลิตปราสาทศพในช่วงแรก ๆ โดยเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือการทำปราสาทศพตามงานศพทั้งที่วัดและที่บ้าน ศพ ส่วนการเริ่มทำปราสาทศพในลักษณะที่เป็นอาชีพเป็นธุรกิจนั้น โรงปราสาทของคุณสิงห์

แก้ว ประธานศิลป์ เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการผลิตขายเป็นรายแรก ตั้งอยู่ในตำบลสันโป่ง อำเภอแมริม ซึ่งเริ่มผลิตตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ.2501 หรือประมาณ 46 ปีมาแล้ว ส่วนโรงปราสาทอื่น ๆ นั้นเริ่มเปิดค้าขายภายหลัง ซึ่งล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่า 20 ปีแทบทั้งสิ้น

3. พัฒนาการของการสร้างปราสาทศพ

ปราสาทศพ ที่กลายเป็นประติมากรรมในพิธีศพของชาวบ้านล้านนาปัจจุบันนี้ คงจะมีความหมายที่ห่างไกลออกไปจาก ปราสาท-ธรรมาส์ ของล้านนาแต่เดิมที่ถือเป็นของสูงใช้สำหรับกษัตริย์และกิจการในพุทธศาสนาเท่านั้น แต่สำหรับชาวบ้านทั่วไปแล้ว ปราสาทศพของชาวบ้าน มีความหมายเดียวกับไม้ศพที่ใช้สำหรับการจัดการศพในพิธีกรรมเท่านั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับสวรรค์วิมาน หรือการแบ่งช่วงชั้นชีวิตแต่ประการใด จึงได้ข้อสรุปว่าปราสาทศพก็คือไม้ปราสาทศพของชาวบ้านนั่นเองแต่หากทำการพิจารณาไปถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันที่ได้รับกระแสอิทธิพลของสังคมโลกภายใต้ระบบการสื่อสารที่ไร้ขีดจำกัด ได้ก่อให้เกิดความเจริญในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านเทคโนโลยี การคมนาคมสื่อสาร การสาธารณสุข การศึกษาและสาธารณูปโภคต่าง ๆ อีกมากมาย (กมลรัตน์ อุตตปัญโญ, 2547: 32) เป็นผลทำให้สภาพวิถีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ทศนคติ ค่านิยม รวมถึงความเชื่อเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของความเจริญ นอกจากนั้น บทบัญญัติ เทศบัญญัติและข้อบังคับต่าง ๆ ที่ถูกกำหนดขึ้นเกี่ยวกับการฌาปนกิจศพที่ห้ามประกอบพิธีการเผาศพปราสาทในบางพื้นที่ ยังอาจเป็นผลอีกทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบลักษณะในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศพของชาวล้านนาในปัจจุบัน

บทสรุป

1) ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพสมัยพุทธกาล พบว่า ชาวอินเดียสมัยพุทธกาลได้จัดพิธีกรรมงานศพ 2 ลักษณะ คือ การเผาศพ และการทิ้งศพ ตามประเพณีการเผาศพของชาวอินเดียนั้น ไม่ได้มีการเผาร่างผู้เสียชีวิตทุกศพเสมอไป ศพที่ถูกยกเว้นจากการเผามีอยู่หลายประเภท กล่าวคือ นักบวช คนที่ตายด้วยโรคเรื้อน คนที่ตายด้วยโรคฝีดาษ และเด็กที่มีอายุไม่เกิน 5 ปี โดยใช้วิธีถ่วงด้วยการผูกหินโยนลงกลางแม่น้ำ แต่ศพเหล่านั้นจะลอยขึ้นและถูกน้ำพัดพาไป เป็นอาหารอันโอชะของเหล่าแร้งกา ส่วนวิธีการทิ้งศพ มีรูปแบบเกิดขึ้นโดยยึดแบบว่า ซากศพเป็นสิ่งสกปรกจึงไม่สมควรนำไปเผา หรือทิ้งลงในแม่น้ำ เพราะหากนำซากศพไปเผาจะเป็นการไม่เคารพต่อพระอัครนิจจะหมดความศักดิ์สิทธิ์หรือหากนำศพไป

ทั้งลงในแม่น้ำ น้ำก็จะสกปรกไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ว่าไม่เคารพต่อพระแม่คงคา เพราะพวกปาร์ซีเป็นพวกที่บูชาไฟและน้ำ ดังนั้น เมื่อมีการตายเกิดขึ้น พวกเขาก็จะนำศพคนตายไปฝังไว้ โดยฝังแต่กระดูกเท่านั้น ส่วนอวัยวะต่าง ๆ เช่น เนื้อหนัง ตับไตไส้พุงรวมทั้งเครื่องในอื่น ๆ ก็จะอุทิศให้เป็นอาหารของสัตว์ และสถานที่นำศพไปฝังนี้ เรียกว่า ป่าช้าผีดิบ

ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพของชาวพุทธล้านนา พบว่า พิธีการจัดงานศพของชาวพุทธล้านนานั้น มีการจัดการศพ 2 ประเภท คือ ศพของบุคคลที่ตายดี คือ ตายตามปกติธรรมดา จะมีการจัดการศพด้วยวิธีการเผาโดยมีขั้นตอนพิธีกรรมอย่างพิถีพิถัน ส่วนบุคคลที่ตายร้าย (ตายโหง) คือ ตามผิดปกติ มีการจัดพิธีการศพด้วยการฝัง และไม่มีพิธีกรรมทางศาสนาตามขั้นตอนเหมือนงานศพของคนตายดี

2) ประวัติความเป็นมาของการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา ผลจากการศึกษาพบว่า ปราสาทศพเกิดขึ้นจากความเชื่อของคนเรา ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่มาจากศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ คือ เรื่องเขาพระสุเมรุอันเป็นแกนกลางของจักรวาล ซึ่งเป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ส่วนในทางพระพุทธศาสนาจะเป็นเรื่องพิธีกรรมของสงฆ์ ส่วนการทำปราสาทศพไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเริ่มทำขึ้นเมื่อใด แต่หลักฐานเก่าแก่จากพงศาวดารโยนก พบว่า การใช้ไมานพิมานหรือบุษบก ซึ่งเป็นต้นแบบของปราสาทศพในปัจจุบัน มีขึ้นปลายสมัยราชวงศ์มังรายครองเมืองเชียงใหม่ ใช้ในพิธีปลงพระศพของนางพระยารัษฎธิดาเทวี ผู้ครองนครพิงค์เชียงใหม่ ต่อมาได้มีการนำไมานพิมานหรือบุษบกมาใช้ในพิธีกรรมปลงศพของพระภิกษุและเจ้านาย โดยเรียกว่าปราสาทและเมื่อแพร่หลายไปสู่ชาวบ้านสามัญชนจึงเรียกว่า ปราสาท

การสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนาโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงแรกนั้น เริ่มมีในบริเวณอำเภอแมริม อำเภอสารภี ดังที่อธิธาน สมใจ กล่าวว่า “จากการศึกษาพบว่า มีการทำปราสาทศพสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสำหรับศพชาวบ้านในสมัยแรกบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” และพินูญ โพธาเจริญ และอินทร ทา ระวรรณ ที่เล่าว่า “พ่อหนานคำ ทา ระวรรณ ซึ่งเป็นลุงของพินูญ โพธาเจริญ และเป็นบิดาของอินทร ทา ระวรรณ ได้เป็นผู้เริ่มดำเนินการทำปราสาทศพในช่วงแรก ๆ โดยเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือการทำปราสาทศพตามงานศพทั้งที่วัดและที่บ้านศพ” โครงสร้างของปราสาทศพ ประกอบด้วย ส่วนยอด ส่วนหลังคา อันมีลักษณะเป็นหลังคาทรงกระโจม หลังคาทรงจั่วชั้นเดียวสี่ด้าน หลังคาทรงจั่วสองชั้นสี่ด้าน หลังคาทรงจั่วสามชั้นสี่ด้าน ส่วนตัวปราสาทหรือส่วนเสา ส่วนฐาน อันประกอบด้วยฐานปราสาทแบบธรรมดา ฐานปราสาท

แบบย่อมุม และฐานปราสาทแบบแท่นแก้ว

อย่างไรก็ตาม นับได้ว่า การสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนานั้น ได้เริ่มทำจากอำเภอสุโขทัยและจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทั้งดินแดนล้านนาในปัจจุบัน และการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนาในแต่ละอำเภอจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ไม่เจาะจงว่าต้องจัดทำส่วนใดก่อน บางกรณีอาจจัดทำส่วนฐาน ส่วนยอด ส่วนหลังคา หรือส่วนตัวปราสาท ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของช่าง

3) แนวคิดเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา พบว่าจากเดิม งานศพเป็นของญาติมิตร หมู่บ้านและชุมชนทั้งหมด กลายเป็นงานศพของธุรกิจ ขยายโรงขายปราสาทศพ ขยายพวงหรีด ธุรกิจของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ และกิจกรรมซื้อขายการจัดการพิธีกรรม พัฒนาการงานศพของชาวล้านนาในสังคมสมัยใหม่ โดยทั่วไปแล้วยังคงมีแนวโน้มการพัฒนารูปแบบ การทำศพ การประชันขันแข่ง การย่อส่วน และการไม่กล้าปฏิเสธบรรทัดฐานหรือประเพณีเดิม อันเป็นลักษณะค่านิยมการใช้ปราสาทศพและลากปราสาทศพในการทำพิธีปลงศพอยู่ รวมทั้งยังมีการตานตุงหรือทานเทียนผีให้แก่ผู้ตายสืบมาจนถึงปัจจุบัน

4) ความเชื่อเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา โดยเฉพาะด้านมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งความเชื่อเช่นนี้กลายเป็นวัฒนธรรมของคนล้านนาตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพื้นที่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบด้วย ตำบลสารภี อำเภอสารภี ตำบลสันทราย อำเภอสารภี ตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ออน ตำบลมะขามหลวง อำเภอสันป่าตอง ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง ตำบลน้ำแพร่ อำเภอดอยสะเก็ด และตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด โดยสรุปแล้ว ต่างก็มีความคิดและความเชื่อในการสร้างปราสาทศพและการเผาปราสาทศพที่ค่อนข้างตรงกันว่าเพื่อผลภายภาคหน้าต่อตัวผู้ตาย และเพื่อการได้ไปเกิดในภพใหม่ที่ดีกว่า

ด้านความกตัญญูกตเวที พบว่า ชาวพุทธล้านนามีคติความเชื่อเชิงวัฒนธรรมที่ว่า การสร้างปราสาทศพให้แก่ผู้วายชนม์นั้น เป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในเรื่องของมงคล 38 ประการ ข้อที่ 25 เรื่องความกตัญญู ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรกตัญญูกตเวที คือ กตัญญูต่อบุคคล กตัญญูต่อสัตว์ กตัญญูต่อสิ่งของ กตัญญูต่อบุญ และกตัญญูต่อตนเอง กล่าวโดยสรุปก็คือว่า ชาวพุทธล้านนาได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องนี้จากพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นถึงความกตัญญูกตเวทีเป็นสำคัญ

ด้านการยกย่องเชิดชูเกียรติ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็แสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวทีต่อ

บรรพชน ครั้นล่วงลับดับสังขารก็ยกย่องเชิดชูเกียรติ ซึ่งวัฒนธรรมของคนล้านนาเกี่ยวกับพิธีศพนั้น เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนเมืองมานานนับร้อยปี เมื่อมีคนตายจะต้องจัดงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีศพของคนล้านนามีความแตกต่างจากพิธีศพของคนในภาคอื่น คือการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับประดาด้วยดอกไม้สดหรือดอกไม้แห้งให้แลดูสวยงาม นับว่าเพื่อเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้า ปราสาทศพโดยทั่วไปจะนิยมใช้ในพิธีศพของคนในภาคเหนือเท่านั้น ในบรรดาพิธีศพของคนล้านนาคูเหมือนว่า พิธีศพของพระเถระจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากคณะศรัทธาจากบ้านเหนือบ้านใต้จะเดินทางมาร่วมงานอย่างอุ้นหนาฝาคั่งแล้ว ปราสาทใส่ศพของพระเถระในล้านนา นับว่ายิ่งใหญ่ไม่แพ้ปราสาทใส่ศพของบรรดาเจ้านายฝ่ายเหนือ ตามคติความเชื่อโบราณของล้านนา เจ้านายและพระเถระได้รับการยกย่องในสังคมว่าเป็นชนชั้นสูงและเมื่อสิ้นชีพไปแล้ว จะไปจุติในภพที่สูงกว่า หรือเป็นเทพสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ อุตตปัญญา. (2547). **ปราสาทศพ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นเรศ จำเจริญ. (2518). **ล้านนาไทยปริทัศน์** เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.
- พระยาปริยัติธรรมธาดา. (2530). **จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองหริภุญไชย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. เชียงใหม่: นครพิงค์การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2547) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มานิต มานิตเจริญ. (2537). **พจนานุกรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: รวมสานส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2528). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**. กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525**.
- บุญคิด วัชรศาสตร์. (ม.ป.ป.: 11 - 28). **อานิสงส์เสียดศพ**. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ธาราทอง.
- _____. (2483). **สาส์นสมเด็จพระเจ้า**, ฉบับที่ 10,17.
- _____. (2521). **อรรถาภิธาน**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.